

اختلالات یادگیری

(مفاهیم و رویکردهای آموزشی)

www.ketab.ir

تالیف: حمزه میرزایی

سرشناسه	میرزایی، حمزه، ۱۳۶۱ -
عنوان و نام پدیدآور	اختلالات یادگیری: (مفاهیم و رویکردهای آموزشی) / حمزه میرزایی.
مشخصات نشر	گرگان: انتشارات نوروزی، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	۱۵۷ص: جدول+ نمودار(بخشی رنگی).
شابک	978-600-449-130-3
وضعیت فهرست نویسی	فیلد
یادداشت	کتابنامه: ص. ۱۵۵-۱۵۷.
موضوع	یادگیری — اختلالات — درمان Learning disabilities -- Treatment
موضوع	کودکان ناتوان در یادگیری — توانبخشی
موضوع	Learning disabled children -- Rehabilitation
رده بندی کنگره	۴۷۰.۴LC / م۹ الف ۳ ۱۳۹۵
رده بندی دیویی	۳۷۱/۹
شماره کتابشناسی ملی	۴۵۳۱

اختلالات یادگیری (مفاهیم و رویکردهای آموزشی)

تالیف: حمزه میرزایی

صفحه آرا و طراح جلد: بهاره عزت - ۱

نوبت چاپ: اول- ۱۳۹۵

مشخصات ظاهری: ۱۵۰ ص

قطع: وزیری

شمارگان: ۳۰۰

شماره شابک: ۳- ۱۳۰-۴۴۹-۶۰۰-۹۷۸

چاپ و نشر: نوروزی- ۰۱۷۳۲۲۴۲۲۵۸

قیمت: ۱۵۰۰۰ تومان

حق چاپ برای نویسنده محفوظ می باشد.

نشانی: گلستان، گرگان، خیابان شهید بهشتی، بازار رضا(ع). ۰۱۷-۳۲۲۴۲۲۵۸
دورنگار: ۰۱۷-۳۲۲۲۰۰۴۷ آدرس الکترونیکی: Entesharate.noruzi@gmail
سایت انتشارات: www.Entesharate-noruzi.com

فهرست مطالب

عنوان

صفحه

مقدمه.....	۹
تاریخچه اختلال‌های یادگیری.....	۱۰
نظریات مرتبط با نارسایی ویژه در یادگیری.....	۱۴
کاربرد نظریات رشدی در نارسایی ویژه در یادگیری.....	۱۶
کاربرد آموزش مستقیم در نارسایی ویژه در یادگیری.....	۱۸
کاربرد روان‌سازشی شناختی در نارسایی ویژه در یادگیری.....	۲۵
ویژگی‌های کودکان با نارسایی ویژه در یادگیری.....	۲۵
علل احتمالی نارسایی ویژه در یادگیری.....	۳۰
طبقه‌بندی نارسایی‌های ویژه در یادگیری.....	۴۰
نارسایی‌های اجتماعی - عاطفی - رفتاری.....	۴۴
نارسایی ادراکی - حرکتی.....	۴۶
نارسایی نقص توجه.....	۴۷
تیزهوشان با نارسایی‌های یادگیری.....	۴۸
ویژگی‌های دانش‌آموزان باهوش دارای ناتوانی یادگیری.....	۴۹
راهنماهای آموزش برای دانش‌آموزان دارای ناتوانی یادگیری.....	۵۰
راهنماهای یادسازی.....	۵۱
راهنماهای سازماندهی.....	۵۳
راهنماهای نوشتن جملات.....	۵۵
روش‌های آموزش.....	۵۵
هوش‌های چندگانه و ناتوانی‌های یادگیری.....	۵۶
اختلال بیش‌فعالی / کم‌توجهی.....	۵۸
ویژگی‌های معلم نارسایی‌های ویژه در یادگیری.....	۵۹
مدرسه و والدین کودک با نارسایی ویژه در یادگیری.....	۶۲
توصیه به والدین کودکان با نارسایی‌های ویژه در یادگیری.....	۶۴
ارزیابی کودکان با نارسایی‌های ویژه در یادگیری.....	۶۶
مطالعات مغزی.....	۶۸

۶۹	ارتباط نوشتاری در نظام یکپارچه زبان:
۷۱	روش فرناند
۷۲	ناتوانی در ریاضیات
۷۴	رفتار اجتماعی و هیجانی
۷۴	راهبردهای ایجاد عزت نفس
۷۵	پیامدهای ناتوانی‌های خواندن
۷۵	نارساخوانی:
۷۶	لکنت در مدرسه کودکان
۷۸	نقش بازی در درمان اختلالات یادگیری
۷۹	نقش دین در تربیت انسان
۸۲	نارساخوانی
۸۲	مطالعات تشریحی مغز مرد
۸۳	علوم اعصاب و مطالعه مغز
۸۳	مغز: ساختار و کارکردهای آن
۸۳	نیمکره‌های مغز:
۸۴	مغز راست، مغز چپ: تفاوت‌های کارکردی
۸۴	تسلط نیمکره‌ای
۸۵	وجوه هشت گانه مغز انسان
۸۶	اختلال کارکرد دستگاه عصبی مرکزی
۸۷	الگوی رشد ناهماهنگ:
۸۷	دشواری در انجام دادن تکالیف تحصیلی و یادگیری
۸۸	نقش معلم در اجرای موفق‌تر برنامه‌های درسی
۸۹	یادگیری مبتنی بر مغز
۹۰	تئوری‌های شناخت مغز و آموزش
۹۶	پیامدهای پژوهشهای مغز در برنامه درسی
۱۰۰	فعالیت‌های یادگیری
۱۰۳	یادگیری پیش دبستانی: دستگاه‌های ادراکی
۱۰۴	مفهوم جهت ادراکی
۱۰۵	اضافه بار دستگاه‌های ادراکی

۱۰۵.....	ادراک شنیداری
۱۰۶.....	آگاهی از نظام واجی
۱۰۷.....	تمایز شنیداری
۱۰۷.....	حافظه شنیداری
۱۰۷.....	توالی شنیداری
۱۰۷.....	ترکیب شنیداری
۱۰۸.....	ادراک دیداری
۱۰۸.....	تمایز دیداری
۱۰۸.....	تمایز شکل - زمینه
۱۰۹.....	بندش دیداری
۱۰۹.....	روابط فضایی
۱۰۹.....	تشخیص اشیاء و حروف
۱۱۰.....	ادراک دیداری و وارونگی ها
۱۱۰.....	ادراک کل و جزء
۱۱۰.....	ادراک بساوایی و حرکتی
۱۱۱.....	زبان شناسی و یادگیری زبان
۱۱۱.....	نگرش به زبان
۱۱۲.....	نظام های زبان شناختی
۱۱۳.....	زبان شفاهی: خواندن و نوشتن: نظامی یکپارچه
۱۱۵.....	اشکال گوناگون نظام زبان
۱۱۶.....	زبان به منزله فرآیند برقراری ارتباط:
۱۱۶.....	نظریه های چگونگی فراگیری زبان در کودکان:
۱۱۷.....	نظریه های فطری نگر
۱۱۸.....	نظریه های شناختی
۱۱۸.....	نظریه های اجتماعی
۱۱۸.....	مشکلات زبانی دانش آموزان دچار ناتوانی های یادگیری
۱۱۹.....	کندی در نامگذاری: مشکل واژه یابی
۱۲۰.....	اختلالات زبانی
۱۲۲.....	گوش دادن

۱۲۳.....	تخصص های پزشکی که با ناتوانی های یادگیری سروکار دارند:
۱۲۳.....	عصب شناسی
۱۲۴.....	چشم پزشکی:
۱۲۴.....	گوش پزشکی
۱۲۵.....	روان پزشکی
۱۲۵.....	سایر تخصص های پزشکی
۱۲۶.....	الگوهای برنامه درسی دوره اول کودکی
۱۲۶.....	تمرین خلاق رشد ذهنی
۱۲۷.....	برنامه رسی سازی
۱۲۸.....	برنامه آموزش مستقیم
۱۲۹.....	برنامه درسی با تاکید بر ساختن
۱۲۹.....	الگوهای ترکیبی برنامه درسی دوره اول کودکی
۱۳۰.....	استفاده از فناوری برای کودکان خردسال دچار ناتوانی
۱۳۱.....	آموزش بالینی
۱۳۳.....	چرخه آموزش بالینی
۱۳۵.....	ملاحظات زیست محیطی
۱۳۵.....	محیط خانه
۱۳۵.....	محیط مدرسه
۱۳۶.....	محیط اجتماعی
۱۳۷.....	محیط فرهنگی و زبانی
۱۳۸.....	طبقه بندی روش های تدریس
۱۳۹.....	تحلیل دانش آموز
۱۳۹.....	رویکردهای پردازش شناختی
۱۴۲.....	رویکرد مراحل رشد کودک
۱۴۳.....	رویکرد راهبردهای یادگیری
۱۴۴.....	تحلیل برنامه درسی
۱۴۵.....	رویکرد یادگیری در حد تسلط
۱۴۶.....	رویکرد فنون ویژه
۱۴۶.....	رویکرد مواد آموزشی

۱۴۷.....	تحلیل محیط
۱۴۷.....	رویکرد رفتاری
۱۴۸.....	رویکرد روان درمان بخش
۱۵۰.....	رویکرد آموزش و پرورش
۱۵۰.....	مفاهیم ضمنی نظام طبقه بندی
۱۵۱.....	مهار متغیرهای آموزش
۱۵۱.....	سطح دشواری
۱۵۲.....	قضا
۱۵۲.....	زمان
۱۵۳.....	زبان
۱۵۳.....	روابط بیان فردی
۱۵۴.....	جمع بندی :
۱۵۵.....	فهرست منابع مآخذ فارسی

مقدمه

نارسایی‌های ویژه در یادگیری حوزه بسیار پیچیده‌ای دارد و شامل نارسایی‌های گوناگون و با درجات شدت متفاوتی است که در اثر عوامل بسیاری به وجود می‌آید. از طرف دیگر به علت اینکه اختلالاتی مانند تأخیر در گفتار و نارسایی‌های یادگیری خیلی دیر بروز می‌کنند، کتاریابی همه جانبه و به موقع ضروری است تا در موقع مناسب ارجاع لازم انجام گیرد. بنابراین، متخصصان گوناگونی باید در ارزیابی آنها به کار گرفته شوند که مسلماً هر کدام از آنها در مشکل کودک را از دیدگاه خود در نظر می‌گیرند و در همان زمینه نیز ارزیابی خود را انجام می‌دهند. پیچیدگی نارسایی‌های ویژه در یادگیری ایجاب می‌کند که برای شناخت واقعی، کامل و سریعیت کودک و عوامل ایجادکننده نارسایی‌های او افرادی با زمینه‌های تجربی و تخصصی گوناگونی به صورت تیمی در ارزیابی شرکت داده شوند.

همیشه باید اطمینان حاصل شود که همه جوانب مورد بررسی و ارزیابی قرار گرفته شده باشد و گرنه خود فرآیند ارزیابی و به دنبال آن هر برنامه آموزشی و درمانی مبتنی بر آن بی‌فایده خواهد بود. بنابراین فرآیند ارزیابی، به همین ترتیب نیاز به برنامه‌های آموزش و درمانی، این کودکان رویکردی چندجانبه و جامعی را ایجاب می‌کند که نیاز به متخصصانی از حوزه‌های گوناگون دارد: حوزه پزشکی، حوزه تعلیم و تربیت، حوزه روان‌شناسی، حوزه زبان و حوزه‌های دیگر از جمله مددکار اجتماعی و والدین می‌باشند.

تاریخچه اختلال‌های یادگیری

یافته‌های مربوط به نارسایی‌های ویژه در یادگیری از چندین نظریه و نظام تربیتی متفاوت با همدیگر جمع شده است که هر کدام از آنها به نوبه خود به مجموعه‌ای که امروزه نارسایی ویژه در یادگیری نامیده می‌شود کمک کرده‌اند. این تاریخچه را می‌توان به چند دوره متمایز تقسیم‌بندی نمود:

۱- دور بنیادی (سال‌های ۱۸۰۰ تا ۱۹۳۰): این دوره با منظم شدن نظریات نارسایی‌های یادگیری که اغلب بر اساس مشاهدات بالینی پزشکان بر روی بزرگسالان با آسیب مغزی انجام گرفته و فاقد روش کنترل شده علمی و تحقیقی بود آغاز می‌شود.

اولین تحقیق منظم را اینرست^۱ در حدود سال‌های ۱۸۰۰ به وسیله گال^۱ بر روی بزرگسالان با آسیب مغزی که توانایی یادکرد احساسات و عقاید خود را از طریق گفتار از دست داده بودند انجام گرفت. بسیاری از این بیماران پس از مرگ مورد مطالعه قرار گرفتند و در نتیجه فرصتی برای دانشمندان فراهم شد که وجوه اشکالات را به نوعی به ناحیه‌های آسیب دیده مغز نسبت دهند. این روش بعدها به پزشکان کمک کرد ناحیه‌های معین مغز را که در صورت آسیب دیدن باعث به وجود آمدن نارسایی در زبان می‌شود مشخص نمایند.

مثلاً بروکا^۲ و ورینکه^۳ انواع آفازی را مورد بحث قرار دادند و می‌نمودند نواحی آسیب دیده مربوط به آن را مشخص نمایند. هیر^۴ نیز از کسانی بود که در این زمینه کمک زیادی نمود و بر اساس مشاهدات بالینی خود نظام جدیدی برای آزمون آفازی فراهم کرد.

در این دوره نارسایی در ادراک برای اولین بار به وسیله جکسون^۵ توصیف گردید که اعتقاد داشت مغز انسان فقط از مجموعه‌ای مراکز مستقل تشکیل نمی‌شود بلکه مجموعه‌ای از مراکزی است که به طور نزدیکی به هم وابسته هستند و بنابراین اگر به هر بخشی از آن

^۱ - Gall

^۲ - Broca

^۳ - Wemike

^۴ - Head

^۵ - Jackson

آسیب برسد توانایی تمام مغز را تحت تأثیر قرار خواهد داد. در سال ۱۸۹۸ باستیان^۱ اولین بار کوری کلمات چایی را مورد شناسایی قرار داد و هینشلوود^۲ در ۱۹۱۷ با اعلام اینکه آسیب مغزی می تواند در خواندن کودکان اشکالاتی بوجود آورد مورد دیگری از آن را ارائه داد. گلدشتاین^۳ که اعتقاد داشت آسیب مغزی جنبه های ادراکی مختلف همچون تشخیص شکل و زمینه، حواس پرتی و رفتارهای اجباری و تکراری را تحت تأثیر قرار می دهد کوشش های زیادی در زمینه مطالعه و شناخت اختلالات عملکردی ادراک حرکتی انجام داد و یافته های وی که بر روی سربازان جنگ جهانی اول انجام گرفته بود به وسیله اشتراوس^۴ پیگیری گردید و موجب شد که مطالعه کودکان با آسیب های مغزی مورد توجه قرار گیرد. و بال سره اورتن^۵ تشخیص داد که نارساخوانی، نارسانویسی و نارسایی در هجی کردن اساساً نارسایی های مربوط به زبان هستند و علت آنها برتری طرفی مغز است که این نظریه به یک روس آموزی - مهور به نام روش اورتن - گیلینگهام^۶ منجر گردید.

۲- دوره انتقالی (سال های ۱۹۴۰ تا ۱۹۵۰): در این مرحله تلاش شد یافته های دوره قبل به کاربردهای درمانی تبدیل شده و یک تغییر جهت اساسی در تحقیقات از مطالعه بزرگسالان به مطالعه کودکان بوجود آمد. در سال ۱۹۴۳ فرنالد^۷ کتاب مهم خود به نام روش های درمانی برای دروس مدرسه را منتشر کرد. است گینیس^۸ در زمینه آموزش کودکان با آسیب مغزی که از لحاظ ادراکی و زبانی مشکل داشتند تلاش چشمگیری به عمل آورد. نتیجه مستقیم این تلاش ها به وجود آمدن تعدادی از مراکز برنامه های آموزشی بود که در درمانگاه ها، مدارس، و مؤسسات خصوصی مورد استفاده قرار گرفت و نگرشی تازه ای نسبت به مشکلات این کودکان ایجاد نمود. از میان کسان دیگری که در پیشبرد این

^۱ - Bastian

^۲ - Hin she lwood

^۳ - Goldstein

^۴ - Strauss

^۵ - Orton

^۶ - Orton- Gillingham

^۷ - Fernald

^۸ - Mc Gjanis

روند تأثیر قابل ملاحظه‌ای داشتند می‌توان به کریکشانک^۱، بارش^۲، فراستیک^۳، کرک^۴، و مایکلباست^۵ اشاره نمود.

۳- دوره هماهنگی (سال‌های ۱۹۶۳ تا ۱۹۸۰): در ششم آوریل سال ۱۹۶۳ سامونل کرک اصطلاح نارسایی ویژه در یادگیری را در طی یک گردهمایی پیشنهاد کرد و در نتیجه در همان گردهمایی نیز جامعه کودکان با نارسایی یادگیری^۶ تأسیس گردید. از این زمان به بعد دانشمندان حوزه‌های مختلف به این موضوع علاقه‌مندی بیشتری نشان دادند.

۴- دوره معاصر (سال‌های ۱۹۸۰ به بعد): در این دوره پیشرفت‌های چشمگیری در شناخت و آموزش کودکان با نارسایی ویژه در یادگیری به وجود آمد که یکی از مهمترین آنها ظهور روندهای آموزش جدید برای این کودکان بود. مثلاً توجه به آموزش کودکان با فرهنگ‌ها و زبان‌های مختلف که به نوبه خود یکی از عوامل تسهیل‌کننده در نارسایی‌های یادگیری است از آن جمله به‌شمار می‌رود. افزون بر این دوره کودکان با نارسایی‌های یادگیری از نظر میزان نارسایی به دو گروه نارسایی شدید که در چندین حوزه تفاوت نارسایی دارند و بنابراین نیاز به خدمات آموزشی ویژه دارند و نارسایی خفیف که در یک حوزه معین نارسایی دارند و احتمالاً می‌توانند بخشی از آموزش خود را در کلاس‌های عادی طی کنند تقسیم شدند. به وجود آمدن روندهای آموزش جدید همچون شمول^۷ یعنی آموزش بعضی از کودکان با نارسایی ویژه در یادگیری در مدارس عادی که خود به نوعی متأثر از روندهای آموزش دیگر همچون محیط با حداقل محدودیت^۸، عادی‌سازی^۹ در مسیر اصلی قرار دادن^{۱۰} و یکپارچه‌سازی^{۱۱} این کودکان با کودکان متنبه به دیگر مانند

^۱ - Cruick shank

^۲ - Barsh

^۳ - Frostig

^۴ - Kirk

^۵ - My klebust

^۶ - Association for children with Learning Disabilities- ACLD

^۷ - inclusion

^۸ - Least restricted environment

^۹ - Normalization

^{۱۰} - Main streaming

عقب مانده‌های خفیف و ناسازگار در یک حوزه^۱ کودکان دیرآموز^۲ و همکاری معلم‌های کلاس‌های عادی و ویژه نیز از ویژگی‌های این دوره است.

از طرف دیگر سوگیری‌های جدید دیگر در آموزش و پرورش نیز تدبیرهای جدیدی را ایجاد می‌کند که از آن میان می‌توان به شناسایی به موقع مشکلات یادگیری، ارزیابی به موقع مهارت‌های زبانی که نشان‌دهنده توان بعدی کودک در زمینه خواندن است، و ایجاد محرک کافی برای خواندن، نوشتن و محاسبه کردن اشاره نمود.^۲

استفاده از فناوری، رایانه‌ای برای آموزش کودکان با نارسایی‌های یادگیری نیز یکی از رویدادهای مهم این دوره است. این ابزار آموزش بر خلاف معلم کلاس عادی صبر و تحمل نامحدودی در زمینه آموزش دارد و کودک را مجبور نمی‌کند شاهد شکست‌های خود در حضور معلم و گاه، همسالان باشد. بنابراین هر کودکی می‌تواند با حوصله و سرعت منحصر به فرد خودش به صورت تدریجی و بدون اینکه به عجله وادار شود از عهده مهارت‌های یادگیری خود برآید از اهمیت ویژه‌ای در آموزش این کودکان برخوردار است. ارزش رایانه که می‌توان در این جمله آن را خلاصه کرد که برای افراد عادی انجام کارهای غیرعادی و برای افراد غیرعادی انجام کارهای عادی است می‌تواند در موارد بسیاری شکاف و فاصله بین زمینه‌های یادگیری کودکان را پر نماید. به گفته میل رایانه نه تنها ابزاری برای تفکر و ارتباط برقرار کردن کودکان با نارسایی‌های یادگیری است بلکه نوعی احساس توانمندی را نیز برای این کودکان فراهم می‌کند.

^۱ - integration

^۲ - Moats

نظریات مرتبط با نارسایی ویژه در یادگیری

در نتیجه ماهیت، به وجود آمدن و نیازهای آموزش کودکان با نارسایی ویژه در یادگیری دیدگاههای متفاوتی وجود دارد که اهم آنها به قرار زیر است:

اول- نظریات رشدی

در این نظریات اعتقاد بر این است که نوعی پیشرفت مرحله‌ای برای کسب مهارت‌های شناختی وجود دارد و توانایی فرد برای یادگیری به وضعیت رشد فعلی او بستگی دارد. بنابراین کوشش برای سرعت بخشیدن به آن ممکن است با مخاطراتی همراه باشد.

۱- تأخیر رشدی

هر فردی برای رشد عملکردهای روانی و از جمله مهارت‌های شناختی میزان و توان از پیش تعیین شده‌ای را دارا است اما از جهات اینکه توانایی‌های متفاوت هر فرد در زمان‌های متفاوتی رشد می‌کند ممکن است در بعضی از این جنبه‌ها تأخیر وجود داشته باشد. بنابراین کودکان با نارسایی ویژه در یادگیری ممکن است با کودکان عادی به جز اینکه رشد جنبه‌های معین آنها در زمان موردنظر انجام نگرفته است تفاوت چشمگیری نداشته باشند.

کرک^۱ می‌گوید تأخیر رشدی نارسایی‌های یادگیری را تشدید می‌کند زیرا معمولاً کودکان در طی مراحل رشدی تمایل دارند کارهایی را که راحت است انجام بدهند و از کارهایی که ناراحت‌کننده و دشوار است دوری کنند و چون جنبه‌ها، یعنی از رشد تأخیر دارد و کودک از عهده ملزومات آنها بر نمی‌آید از آنها دوری می‌کند و در نتیجه مهارت‌های مربوط به آن جنبه‌ها رشد نمی‌کند و نارسایی‌های یادگیری تشدید می‌شود.